

Holott ez a kulturtörekvés valójában a feltörekvő negyedik rend küzdelméből nőtt ki, mely szakadatlanul tart, s immár a fasizmus ellen folyik. Ezt a küzdelmet már nem a polgári liberálizmus beavatkozása fogja eldönteni. A fejlődésnek meg vannak a maga törvényei, letűnt korszakok nem támadnak fel többé. A dicső Nyugat, amely oly sokszínűen tükrözte egykor a polgári virágkor szellemi értékeit, fakón hanyatlik el ebben a küzdelemben, mert az élet elpártol tőle. A letűnt korszak hősi halottját, a liberális gondolatot még körülhordozhatja a nagy harcmezőn; e modern Szigetvár, — hogy fentebbi képünkönél maradjunk, — tanult Zrinyi egykori ellenségeitől. Az élettelen liberálizmus gondolatát Szolimán porhüvelyé módjára emeli magasra, hogy az élők vállán az élet jelével hasson.

A Nyugatnak így indul megújódott fiatalsága és ilyképpen kezdődik „új korszaka“.

Ujvári László

A FRANCIA ÉRTELMI SORSA, gondolkodása, lelki válsága tükröződik Jean Guéhenno új könyvéből,* amely nemcsak egyszerű önéletrajz, hanem egyszersmind egy jellegzetes réteg története. A népből származó és a néphez visszatérő értelmiségi könyve. Szülei egyszerű munkások. Tizennégyéves korában ő is a gyárba kerül. Esténként új világ tárul fel előtte: a fárasztó testi munkától kimerülve a könyvek világában keres menekvést. Közben egy megmozdulás nagyszerű leírását olvasuk. Jaurès beszél... „először ekkor sejtettem meg, mi a mi igazi sorsunk“. Később az École Normale szellemi harcoktól terhes levegőjébe kerül. Husz éves. És ekkor hull rá a háború végzete, amely egész életére, egész egyéniségére rányomja súlyos bélyegét. Hamar kiábrándul a hazafias mámorból, de a fegyverszünet újra reménykedővé teszi és csak tiz év múlva jön rá, hogy az u. n. béke sem sokkal különb...

Igy elmondva egyszerű, sokak által megélt, banális sors ez. Ami különösen egyénivé teszi ezt a naplót, az a meleg, érzékeny és mégsem patetikus stílus. S az egész könyvnek az intellektuális jellege, t. i. nem annyira az események naplója ez, mint a gondolatoké. Guéhenno a francia értelmiségiek ama fajtájából való, amely mindig az embert keresi és amely ha végül rátalál, nem rejti el légmentesen, nem spirituszban vizsgálja, hanem a valóság összefüggései között. Guéhenno naplója csupa önkutatás: szinte bámulatos mélységgel vizsgálja saját lelkét; ez az önmagafelé való fordulás azonban nem költői menekülés, mert önmagában is a világot és az emberiséget keresi. Nagy út az, míg egy ilyen szenzibilis, félnék ember bátran vállalja származásának következményeit és az elnyomottak felé fordul. Nem aktív harcos, de legalább felismeri az igazságot és művészi fejezi ki.

(Páris)

Bajomi Endre

* J. Guéhenno: Journal d'un homme de 40 ans. Ed. Grasset. Paris.

A KAPITAL MAGYARUL* Az újkori történelem alig ismer könyvet, amelynek oly' nagy hatása lett volna, mint a Kapitalnak. Sokak előtt még ma is szinte megfoghatatlan, hogy hogyan hathatott így egy „száraz tudományos“ mű, hogyan ragadhatta meg a tömegek fantáziáját bonyolult, dialektikus okfejtésével, amikor a tömegek részére sokkal „könynyebb“ és megkapóbb gondolatmenetek is hozzáférhetetlenek. Sokan hajlandók „vallásos“ mozgalmat sejteni a hatás motivumaként, bibliát jelleget tulajdonítva a Kapitalnak, melyre a hívők esküsznek, anélkül, hogy tudnák mi van benne és másodkézen hozzájuk juttatott tételeit dogmaként tisztelik, anélkül, hogy meggyőződnének a tételek igaz voltáról.

Habent sua fata libelli, — vajjon van-e könyv, amelyre jobban illik ez a mondás, mint a *Kapitalra*? Bennünket azonban ez a sors a fenti vonatkozásban kevésbé érdekelt. És így az sem lényeges, hogy ezt a könyvet ellentétben Marx előbbi munkáival, az egykorú polgári szaktudomány — mint Marx írja a könyv második kiadásának előszavában, — kénytelen volt tudomásul venni és állást foglalni vele szemben; az sem hogy a polgári közgazdasági tudomány mind a mai napig nem készült el vele: támadhatja, tagadhatja, ellenelméleteket (határhaszonelméletet, stb.) gyárthat, de belső igazságát meg nem döntheti. S ez természetes is: mert ez a könyv nem időtlen elméleteket állít fel, hanem „a tőkés termelés természeti törvényeinek“ megállapítását, elemzését, leírását tartalmazza; s így problémái, a tőkés társadalom fejlődésével, — mely napvilágra hozza mindazt, ami Marx korában még csak embrionális, még csak tendencia volt, — szinte ténykérdéssé egyszerűsödnek. A törvény érvényesül, e törvényt felismerő és megfogalmazó műnek, természetesen hatása és tekintélye van. De ezen túl is felmérhetetlen a *Kapital* történelmi jelentősége. E könyv sorsa igazolja legvilágosabban ama tétel igazságát, mely szerint az elmélet hatalommá lesz, ha megragadja a tömegeket. Ha kirajzoljuk a vonalat, amely azt a helyet és időt összeköti, ahol és amikor a *Kapital* fordításokban megjelent, megkapjuk egyúttal a negyedik rend mozgalmának pontos grafikonját. Jellemző, hogy a *Kapital* 1867-ben jelent meg s az orosz fordítás Pétervárt már 1868 októberében sajtó alá került. Ugyancsak jellemző, hogy milyen meglepetéssel fogadta az európai közvélemény, hogy a *Kapital* Kínában már 5—6 évvel ezelőtt a 140. kiadásnál tart. De nem kevésbé jellemző azoknak az országoknak a megjelölése, ahol a *Kapital* *nem* jelent meg. Ezek közt Magyarország egészen az élen áll. 1919-ben ugyan összeállítottak egy fordító bizottságot, ez azonban csak éppen hozzákezdhetett munkájához. Párhuzamosan az új társadalom megszervezésére irányuló tevékenység megakadályozásával félben maradt ez a munka is. Ezután jelent meg Guth Antal részleges fordítása, (az első kötet) a Bécsi Magyar Kiadónál. Ezt a fordítást a szakvélemény hasznavehetetlennek minősítette; — viszont helytelen volna minden hibát a fordítóra hárítani. Ezt a fordítást nem a gyakorlati mozgalom termelte ki, izolált jelenség volt, mégpedig akkor, amikor a marxista terminológia még alakulóban volt a magyar nyelvben.

A *Kapital* új fordítása világosan mutatja, hogy a két fordítás között eltelt esztendő alatt ebből a szempontból mennyit fejlődött a magyar nyelv. Annak idején Guthnak a semmiből kellett az egész marxista közgazdasági-szociológia műnyelvet megteremteni s így természetes, hogy ez nem is sikerülhetett teljes mértékben. Az új fordító (Nagy Gábor) viszont már szinte kész marxista tudományos nyelvet talált maga előtt. Guthnak teremtenie kellett, Nagynak már csak alkalmazni. Így Nagy Gábor feladata a marxista fogalmak adekuat magyar kifejezéseinek a megválasztásában állott. De ha egyfelől Nagynak könnyebb dolga volt mint Guthnak, másfelől jóval nehezebb is: miután Guth mint kívülálló, fordítása alkalmával feladatát csak abban láthatta, hogy a tudományos mű lehetőleg hű tudományos fordítását nyújtsa. Nagy Gábor feladata már több ennél: a szocialista tudományos irodalom főművét gyakorlati feladatára alkalmassá tenni. Nagynak nemcsak a magyar közgazdasági tudomány nyelvén kellett a *Kapitalt* megszólaltatnia, hanem a hozzátartozó gyakorlat nyelvén is, hogy ott is világos legyen, ahol a németben a szöveg nehézkes, ott is közérthető, ahol az eredetiben ma már ismeretlen tényekre való távoli utalás történik. Ezt a feladatot teljesíti részben a fordítás nyugodt és egyszerű mondatszerkesztése, mely hű az eredetihez, anélkül, hogy szolgálai lenne, részben pedig a bő magyarázó jegy-

zetek, amelyek a legújabb külföldi kiadások eredményeit közvetítik a magyar olvasóhoz. S az a lelkesedés és szeretet, amellyel az új fordítást a magyar dolgozó és értelmiségi olvasók fogadták, arra vall, hogy a fordítás betölti hivatását, a fordító pedig alkalmasnak bizonyult vállalkozására.

A Népszava persze nincs megelegedve. Nemcsak Jeszenszky Erik Előszavával, amely éppen azt emeli ki, amit a MSzDP szeretne elhomályosítani: a dialektikát, s amely jogos szemrehányást tesz a MSzDP-nak, hogy Marx helyett Kautskyval neveltette a tömegeit. De nincs megelegedve a fordítással sem, mert kisüti, hogy a németül írt *Kapital* magyar fordítója nem jól tud — franciául és hogy Shakespeare egyik alakjának a nevét nem fordította le magyarra. (A Népszava cikkirója ezek után méltán megérdemli tőlünk, hogy Braun Soma helyett Barna Soma urnak revezzük.) A Népszava buzgó bogarászásán túl, amely mindössze pár, az értelmet nem zavaró elírást tudott fölmutatni, azonban van a szóbanforgó cikknek egy általános és el nem hallgatható jelentősége is. Braun Soma ezzel zárja cikkét: „A *Kapital* fordítása továbbra is pártunk feladata marad.“ Holott a MSzDP sok évtizedes fenállása során nem jutott hozzá, hogy megjelentesse a *Kapital*t. Sokkal fontosabb volt neki Aldanov, Kipling, Snowden és mások munkáit kiadni, mint a *Kapital*t, amelyre pedig természetszerűleg esküszik.

Sándor Pál

Karl Marx: A Tőke. I. könyv. 1. kötet. Budapest, 1934. Mentor könyvkiadó. Fordította Nagy Gábor. Előszót írta Jeszenszky Erik.

MESE ÉS VALÓSÁG. Egy könyv került elénk, a címe: *Tscheljuskin*. (Ein Land rettete seine Söhne.) A könyv megírásában és megszerkesztésében kollektív teljesítmény, szerkesztő-összeállítója *Sergej Tretjakov*, (a *Feld-Herren* kitűnő szerzője). A könyv „meséje“, — nagyjában minden olvasó ismeri ezt a legendává kristályosodott történetet, amelynek életvalóság-fénylésében elhalványulnak a mitoszok, amelyeket gyermekségünkben tükröztek elénk. Két gyermek-émlék réved vissza, nem mitosz, hanem szinte mitikus erejű olvasmány; az egyik Robinson, a másik Verne ifjúsági regénye: A kétévi vakáció. Hallatlan élményű nevelő olvasmányok! A gyermekkor feledhetetlen becsű rögződései. A Robinson az önmagára utalt, magányos ember harca a természet elemeivel, az emberi értelem és erőfeszítés nagyszerű ábrázolása. A kétévi vakáció ugyancsak egy lakatlan szigetre vetődött gyermekifjak mélységesen az eszmélő gyermeki tudathoz szóló, a kollektív erőfeszítés becsét és nevelő hatását érzékeltető története. Ma is úgy érzem, hogy ennek a könyvnek páratlan a szociális tudatot és emberi közösségérzést felkeltő hatása. A gyermekségnek ez a sajátos élménye bukkant fel bennem a *Tscheljuskin* olvasásakor. Ami akkor régen a gyermekség lelkiületét kitörölhetetlen rögzítésekkel alakította, az ma a valóságban megtörtént események olvasásakor ama gyermekkori élmények emberi és szociális közösségben fogant varázsát vetíti fel a mai valóság síkjára. És mégis, a könyv olvasásakor, mintha ismét a gyermekélmények mesészerűsége kísértene, mert amit a könyv elmond az nem csupán a gyermekégi élmények találkozása, hanem a valóság tudatán túl, ténylegesen a mesészerűség varázsával hat. Pedig a vállalkozás olyan hűvösen hangzik. Meg kell teremteni az északi sarkvidék kereskedelmi forgalmát, meg kell építeni azt a hajótípust, amellyel járható az Északi jeges tenger, ki kell próbálni az utat, amely hajózásra a legalkalmasabb. Régi a története ennek a vállalkozásnak. Már a 10. században a norvég Wikingek voltak az első úttörők, s az ember erőfeszítése azóta sem pihen. De ami eddig inkább romantikus vállalko-